

İngiliz ajanlığıyla suçlanan TKP'li Lütfi kim?

Hazırlayan: Dr. Mehmet Perinçek

Necdet Lütfi (Der Saadet, 1313-?), Mustafa Suphi'yle birlikte Sinop'tan Rusya'ya kaçan ve daha sonra onun görevlendirmesiyle geldiği İstanbul'da 1919 yılında komünist örgütlenmesine girişen İsmet Lütfü tarafından Mustafa Suphileri bulmak üzere Moskova'ya gönderilmişti.¹ İstanbul'un İtilâf Devletlerince işgalinin pekiştirildiği 16 Mart 1920'den on bir gün önce şehirden ayrılan Lütfi Necdet ve beraberinde gelen iki arkadaşı Baha Ali ile Hüseyin Sait, Moskova'dan Bakû'de bulunan Mustafa Suphi'ye gönderdikleri 15 Haziran 1920 tarihli mektupta kendilerini şöyle anlatmışlardı:

“Muhterem Suphi yoldaş,

Bilhassa arz-ı hürmet ederiz. İstanbul'dan buraya gelmiş olan biz üç yoldaş size kendimizi takdim ederiz ki:

1- Sizinle evvelce Kırım'da Yalta'da çalışıp Odesa'dan İstanbul'a giderken tevkif edilen Hüseyin Sait, 2- Mümaileyhin amcazadesi olup İstanbul'da gruba dâhil olan Lütfi Necdet, 3- Zeki Paşa mahdumu Lütfü'nün [İsmet Lütfü kastedilmektedir] eski arkadaşlarından ve Cevdet Ali'nin esaret arkadaşlarından Baha Ali.

Şimdi size muhtasaran seyahatimizi arz edeceğiz: [İsmet] Lütfü ile Cevdet İstanbul'a

geldikten sonra bir dereceye kadar faaliyete başlanmış idi. O esnada İstanbul'da İngilizler elinde Hüseyin Sait, İbrahim ve Hüsnü Halil mevkuf bulunuyorlardı. Aynı zamanda [İsmet] Lütfü de taht-ı tevkife alındı. Pederi o zamanlar Adliye-i Askerî Reisi bulunduğu için vuku bulan müracaat-ı mütevaliyesi semeresi olarak on beş gün sonra tahliye edildi. Bir müddet sonra da diğer arkadaşlar tahliye edildi. Bunlardan Hüsnü Malatya'ya gitti. Diğer rüfeka mesaide devam ediyordu. Son günlerde sizin eski arkadaşlarımızdan Ahmet Bedevi [Kuran] dahi gruba dâhil olmuş idi. Bu itibarlar ile saha-i faaliyet oldukça hal-i mükemmelliyyete giriyordu ki; bizlerin Moskova'ya gönderilmekliğimize karar verildi ve 5 Mart 920 tarihinde İstanbul'dan hareket ettik. Batum tarihiyle Bakû'ye geldik. Bakû'de üç hafta kadar tevakkuf ettikten sonra 22 Nisan 920 tarihinde Moskova'ya geldik. Şimdi size muhtasaran yoldaki tesadüf ettiğimiz vakaları arz ettikten sonra buradakileri de izah edeceğiz.”²

Necdet Lütfi, daha sonra arkadaşlarıyla Bakû'ye geçti ve Mustafa Suphilerle birlikte Türkiye İştirakiyun Teşkilâtı Merkezi Heyeti'nde yer aldı, Merkezî Büro Kâtib-i Mesûlü görevini üstlendi. Kuruluş Kongresi'nin örgütlenmesi içinde bulunan Necdet Lütfi,

1 Erden Akbulut, Mete Tunçay, *İstanbul Komünist Grubu'ndan (Aydınlık Çevresi) Türkiye Komünist Partisi'ne 1919-1926*, c.1, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, Aralık 2012, s.11, 49, 381, 387.

2 Bu mektubun ve ertesi gün Mustafa Suphi'ye gönderdikleri diğer bir mektubun tamamı için bkz. *Türkiye İştirakiyûn Teşkilâtı (Haziran-Eylül 1920)*, Derleyen: Banu İşlet-Cemile Moralioğlu Kesim, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, s.127-131.

Rusya Komünist Partisi bünyesindeki Müslüman Teşkilatları Merkez Bürosu'nun Propaganda Şubesi'nde de görev yapmış, Türk esirleri arasında çalışma yürütmüştür.³

Lütfi Necdet, 19 Ağustos 1920 tarihinde Türkiye İştirakiyun Fırkaları [Teşkilatları olmalı] Merkezi Riyasetine, bir layiha sunmuş ve İstanbul'daki komünist teşkilât ile ilgili faaliyet ve görüşlerini aktarmanın yanı sıra Anadolu'daki komünist hareket ve Kuva-yı Milliye'nin kimi önde gelen kişilerinin Bolşeviklik hakkındaki yaklaşımlarını değerlendirmiştir.⁴ Hemen ardından Necdet Lütfi, 10-16 Eylül 1920 tarihlerinde Bakû'de gerçekleşen TKP (Türkiye Komünist Partisi) Kuruluş Kongresi'ne de katılmış ve burada bir konuşma yapmıştır. Kongre tutanaklarına konuşması şu şekilde yansımıştır:

“İstanbul Teşkilâtı Hakkında Lütfi Necdet Yoldaş'ın Nutku'ndan:

Rusya İnkılâbı şiarını dünyaya neşretmeğe başladığı zaman İstanbul'da herkes buna dair malûmat almak istiyordu. O esnada üseranın bir kısmı da Rusya'dan gelerek halkı tenvir ediyorlardı. Mütarekeden sonra halk iki şık karşısında kaldı: Biri içtimâî inkılâba koşmak, diğeri cihangirlerin nüfuzu altına girmek... Ekseriyet içtimâî inkılâba, hürriyete taraftardı. Bazı teşkilât vücuda getirildi ve Üçüncü Enternasyonal ile alâkadar olmağa başlandı. Rusya'ya suret-i mahsusada gidip gelen arkadaşlar bizi tenvir ettiler ve (Yeni Dünya) nın neşriyatından haberdâr eylediler. Bundan sonra komünizm propagandası tevessü etti, grubumuz büyüdü. 1919 yazında Rusya'daki Türkiye Komünist Teşkilâtı Moskova'ya ve oradan Kırım'a nakl-i faaliyet etmişti. Ve bu zamanda dört yoldaş Kırım'dan İstanbul'a gelmişlerdi ve yanlarında inkılâba ait eserlerle Yeni Dünya nüshaları getirmişlerdi. Bu ede-

biyat da ayrıca komünizm efkârının intişarına hizmet ediyordu. Üç ay sonra tekrar Odesa'dan İstanbul teşkilâtına memur birkaç yoldaş geldi. Bu arkadaşların iştirakiyle faaliyet ziyadeleşti, propaganda tevessü etti ve on iki kişiden mürekkep bir heyet vücuda getirildi. İngilizler bu teşkilâtı haber alarak arkadaşlarımızın bir kısmını tevkif ettiler, bir kısmını da hidemât-ı şâkkada kullanmak üzere Çanakkale'ye nefy ettiler. Bunun üzerine teşkilât büyük bir buhran geçiriyor, gayet hafî çalışmaya mecbur oluyordu. Maamafih, kayıkçılar, hamallar ve de bazı sınıflar arasında faaliyet ve teşvikat devam ediyordu. Biz Beş Martta İstanbul'dan hareket ettiğimiz zaman ahvâl bu merkezde idi. Bundan sonra görülen işler hakkında yeni gelen bir yoldaşın verdiği malûmata nazaran tramvay müstahdemlerine büyük bir grev yaptırılmış ve maaşları tezyit ettirilmiş. Bundan başka İngiliz vapurlarında çalışan ameleler arasında da propaganda yapılarak, greve teşvik edilmiş, muvaffakiyet görülmüştür. Bu teşebbüslerin neticesi olarak maaşlara zam yapıldığı gibi, tramvay, vapur müstahdemlerine ve amelesine mahsus hastahaneler, kıraathaneler ve içtimâ mahalleri açtırılmıştır.”⁵

Kongre tutanaklarından Lütfi Necdet'in hesap müfettişliğine de getirildiği görülmektedir.⁶ Lütfi, ayrıca Kongre'de Süleyman Sami ve İsmail Çitoğlu ile birlikte Merkezi Heyet aday üyeliğine seçilmiştir. 1921 yılında ise Lütfi Necdet, Naciye ve Fazıl'ın İstanbul'a gönderilerek muhtelif komünist gruplarını tevhid yoluyla TKP İstanbul şubesini tesis etmesi, Lütfi Necdet'in aynı zamanda Komünist Gençler Birliği adına da yetkili kılınması, fırka harici bir amele birliği kurulması, gazete çıkarılması, İstanbul'un ahvali hakkında Merkezî Heyete bilgi sunulması, bu işler için 400 altın ayrılması kararlaştırılır. Lütfi Necdet, o sene İstanbul'a gelmiştir.⁷

3 *Türkiye İştirakiyün Teşkilâtı (Haziran-Eylül 1920)*, s.45-125; Süleyman Nuri, *Uyanan Esirler: Çanakkale Siperlerinden TKP Yönetimine*, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, Haziran 2002, s.322-323.

4 Tam metni için bkz. *Türkiye İştirakiyün Teşkilâtı (Haziran-Eylül 1920)*, s.148-151.

5 *Türkiye İştirakiyün Teşkilatlarının Birinci Kongresi (TKP Kuruluş Kongresi) Bakû / 10-16 Eylül 1920 (Tutanaklar-Belgeler)*, Derleyen: Emel Seyhan Atasoy-Meral Bayülgen, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, Kasım 2008, s.180.

6 *Türkiye İştirakiyün Teşkilatlarının Birinci Kongresi (TKP Kuruluş Kongresi) Bakû / 10-16 Eylül 1920 (Tutanaklar-Belgeler)*, s.202.1

7 Erden Akbulut, Mete Tunçay, *age*, s.77, 85, 86, 387.

“Tarihimizden Belgeler” sayfalarında sunacağımız belge, işte bu döneme aittir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) ve Komintern Arşivlerini bünyesinde bulunduran Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi’nde (RGASPI) TKP yönetici ve üyelerinin şahsi dosyaları da yer alıyor.

Necdet Lütfi’nin dosyasında iki belge bulunuyor. Bunlardan ilki, “Merkez Büro bünyesindeki Enformasyon Şubesi Müdürü Necdet Lütfi” adına şehrin askerî yetkilileri tarafından düzenlenmiş, 20 Ağustos 1920 tarihine kadar geçerli, Bakû’de gece ve gündüz her vakit dolaşmasına izin verildiğini gösteren bir belge.⁸

Diğer belgede ise eski bir Türk subayı olan TKP yöneticisi “Lütfi” isimli bir şahsın Sovyet Rusya’dan işgal yıllarında İstanbul’a görevlendirildiği, burada İngilizler tarafından yakalandığı ve daha sonra İngilizler adına çalışmaya başladığı görülüyor.

Ancak her ne kadar bu belge Lütfi Necdet’in dosyasına konmuş olsa da bahsi geçen kişi, daha çok Bombacı lakaplı İsmet Lütfü’ye uyuyor. Yukarıda da ifade edildiği üzere İsmet Lütfü de Mustafa Suphi’yle birlikte gittiği Rusya’dan İstanbul’a faaliyet yürütmek üzere gönderilmiş, ayrıca İstanbul’da tutuklanmıştır. Diğer taraftan İsmet Lütfü’nün subay geçmişi de vardır.

Bunlarla birlikte Dr. Şefik Hüsnü önderliğindeki İstanbul Komünist Grubu’nun Komintern III. Dünya Kongresi’ne 31 Mayıs 1921 tarihli raporunda “1920 Mayıs ayı içinde, hemen hemen eşzamanlı olarak İstanbul’da birbirinden habersiz iki komünist grup oluştu. Hâlihazırda İngiliz polisinin istihbarat bölümünde ajan olarak çalışan İsmet Lütfi adında bir maceracının girişimiyle, güvenilir olmayan, birbirine pek benzemeyen unsurlardan oluşmuş

bir grup izleyen süreçte dağıldı” denilmektedir. Başka bir takım belgelerde de İsmet Lütfü’nün liderliğindeki kuruluşun sahte ve İngiliz tezgâhı olduğu söylenmektedir.⁹

Dolayısıyla Necdet Lütfi’nin şahsi dosyasında yer alan ve İngiliz ajanlığı suçlamasında bulunan belgenin İsmet Lütfü’den bahsediyor olması çok daha fazla olayların akışına uymaktadır.

Bununla ilgili Komintern/Sovyet yetkililerinin yaptığı yazışmanın tam metnini sizlere sunuyoruz. Belgenin üzerinde hem “Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu Arşivi”, hem de “Komintern Arşivi No. 2056 Moskova” damgası yer alıyor.

İSTANBUL

İstanbul’da şu sırada Türk Ordusu eski subayı Lütfi isimli biri bulunuyor. Moskova’dan, Komintern’den olmalı, yetki belgesi var.

Sovyet Rusya’dan İstanbul’a gelmesinden kısa bir süre sonra İngilizler tarafından tutuklandı ve o sırada üzerinde onu suçlayacak vesikalar ve yetki belgesi bulundu. İngilizler tarafından kurşuna dizilme cezasına çarptırıldı. O zaman Lütfi, İngilizlere gizli ajan olarak hizmet etme, bütün komünistleri ve Sovyet Rusya’dan kendisine gönderilebilecek Sovyet çalışanlarını ele verme teklifinde bulundu. Bu teklif, İngilizlerce kabul edildi ve Lütfi şu an çok katı bir kontrol altında tutularak onlar için çalışıyor. Türk komünistlerinin teyit ettiği üzere Lütfi’nin İngilizlere Sovyet çalışanlarını ve Kemalistleri ihbar ettiği olaylar yaşandı.

İstanbul’da ayrıca İngilizlerin hizmetinde Uhtomskiy (Kırım’dan) isimli biri de bulunuyor. Onun da bir Sovyet kurumundan yetki belgesi var.¹⁰

8 RGASPI fond 495, liste 266, dosya 247, yaprak 2.

9 Erden Akbulut, Mete Tunçay, *age*, s.70, 76, 104.

10 RGASPI fond 495, liste 266, dosya 247, yaprak 1.